
Господарське право; господарсько-процесуальне право

УДК 346.2

DOI 10.33244/2617-4154.2(15).2024.95-109

В. Д. Дерлюк,
аспірант кафедри фінансового та
податкового права ННІ права,
Державний податковий університет
e-mail: akdvd2@gmail.com
ORCID ID 0009-0009-3890-8501

САНАЦІЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА БАНКРУТСТВУ

В умовах неплатоспроможності значної частини українських підприємств стає нагальною необхідність створення ефективного інституту банкрутства, який покликаний забезпечувати баланс інтересів держави та бізнесу, врегульовувати господарські відносини між суб'єктами господарювання в ситуаціях, коли один із них стає неплатоспроможним, а також мінімізувати соціально-економічні витрати циклічного функціонування ринкової економіки.

У статті визначено переваги досудової санації для своєчасного оздоровлення підприємства, акцентовано увагу на тому, що законодавство України про банкрутство наразі потребує суттєвого оновлення, особливо в частині відновлювальних процедур, з метою приведення його у відповідність до європейських практик. У цьому напрямі важливим кроком стане імплементація Директиви Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 2019/1023 від 20 червня 2019 року про превентивну реструктуризацію, а також про заходи стосовно підвищення ефективності процедур щодо реструктуризації, неплатоспроможності та погашення боргу. Метою такої процедури є завчасне попередження банкрутства та збереження життєздатних підприємств на ранній стадії труднощів. Її актуальність зростає не лише для приватного бізнесу. Це також дієвий інструмент для запобігання проблем банкрутства державних підприємств.

У процесі дослідження встановлено, що суттєвою спільною характеристикою превентивної реструктуризації та судових проваджень з процедур банкрутства є колективність поширення юридичних наслідків на всіх кредиторів, зокрема тих, хто не згоден з ними, для досягнення мети. Під час процедури превентивної реструктуризації, зокрема, існує заборона будь-кому з кредиторів, а також і з незгодної меншості, розпочинати вимогливі процедури, навіть за наявності законних підстав. Це обумовлено тим, що юридичні наслідки поширюються на всіх кредиторів, усуваючи конфлікт інтересів через різну оцінку ними економічного становища боржника.

Ключові слова: банкрутство, боржник, санація, превентивна реструктуризація, досудова санація, арбітражний керуючий.

Мета статті. Визначити переваги санації для своєчасного оздоровлення підприємства як альтернативу банкрутству.

Постановка проблеми. У період воєнного стану ризик банкрутства українських підприємств значно зростає. У таких складних умовах наявність ефективно працюючої процедури санації є запорукою забезпечення стійкості бізнесу. Завдяки чітко вибудованим правовим процедурам санації банкрутство може стати другим шансом для боржника та стимулом для розвитку економіки.

Сучасні тенденції розвитку інституту банкрутства в міжнародній практиці охоплюють збільшення можливостей відновлення бізнесу, зокрема на стадії попередження банкрутства. Україна, на жаль, тільки в останні роки звертає увагу на ці питання, проте лише в проєктах законів у сфері неплатоспроможності (банкрутства), а стадія попередження банкрутства в загальноприйнятому в інших країнах розумінні залишається неробочою, у зокрема через прогалини в інституційному регулюванні. В Україні у регулюванні відносин неплатоспроможності та банкрутства напрацьовано значний законодавчий досвід, проте він має низьку якість та не відповідає сучасним реаліям.

Правові процедури банкрутства мають численні «реперні крапки», які наразі стикаються з рядом проблем, що потребують вирішення. Ці «реперні крапки» охоплюють засоби попередження банкрутства, правові режими відновлення платоспроможності, спеціальні умови санації боржника тощо. До системних проблем, які потребують вирішення, належать: недостатня профілактика та раннє виявлення проблем неплатоспроможності, складність і тривалість процедур відновлення платоспроможності, низька ефективність санаційних заходів, відсутність чіткої політики другого шансу, недостатня фінансова підтримка та консультаційна допомога тощо. Також сьогодні в Україні інститут санації потребує законодавчого закріплення можливостей проведення гібридної реструктуризації під контролем суду; вдосконалення аналітичного інструментарію оцінки стану проблемного бізнесу напередодні банкрутства; забезпечення доступності інформації про проблемні активи; розвиток інституту незалежних антикризових консультантів; формування судової практики, що заохочує досудове оздоровлення; надання методичної допомоги учасникам у розробці форм документів; розвиток культури превентивної реструктуризації у суспільстві. Крім того, застосування процедури санації на практиці породжує ряд проблем, які потребують вирішення. Серед них:

1) недостатня профілактика та раннє виявлення проблем неплатоспроможності, що призводить до того, що підприємства звертаються за санацією на пізній стадії, коли шанси на успішне відновлення платоспроможності значно знижуються;

2) складність і тривалість процедур відновлення платоспроможності, що робить санацію непривабливою для інвесторів та кредиторів, а також ускладнює ведення бізнесу під час санаційної процедури;

3) низька ефективність санаційних заходів (у багатьох випадках санаційні процедури не приводять до відновлення платоспроможності підприємства);

4) відсутність чіткої політики «другого шансу», що ускладнює підприємствам, які пройшли через санацію, повернутися до нормальної господарської діяльності.

Вирішення зазначених проблем потребує проведення ґрунтовного дослідження з пошуку необхідних інструментів, створення сприятливих умов для розвитку підприємництва та інновацій, що вимагає особливих умов, зокрема формальних інститутів, тобто законів, які допускають політику «другого шансу», забезпечують ефективне банкрутство. Така нова політика «другого шансу» стане потужним імпульсом для економічного зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значну роль у вирішенні теоретико-методологічних питань процедури санації відіграють вітчизняні науковці, серед яких Д. В. Задихайло, Б. Поляков, В. Джуно, Р. Б. Поляков, Б. В. Вольвач, Д. С. Кішак та інші. Б. В. Вольвач розглядав розвиток законодавства у сфері регулювання відносин банкрутства. Автор досліджував практику формування правової політики у цій сфері, оцінював її ефективність. Варто зауважити, що інститут санації в роботі розглянуто досить фрагментарно. Я. Гричишин вивчав сутність превентивної реструктуризації, провів аналіз основних відмінностей процедури превентивної реструктуризації згідно з Директивою ЄС та Кодексом України з процедур банкрутства. Незважаючи на таку увагу до окреслених питань, а також у зв'язку зі змінами національного законодавства та підвищеною увагою суспільства до оздоровлення бізнесу, залишаються невирішеними питання законодавчого узгодження всіх учасників процесу санації. Розуміння складності та актуальності даної теми вимагає глибокого аналізу й вивчення різних аспектів, що стосуються санації як процедури відновлення платоспроможності суб'єкта господарювання. Цей аналіз охоплює правові аспекти, відновлення економічної стабільності, соціальні наслідки та взаємодію з міжнародними структурами. Тільки дослідженням та пошуком рішень можна знайти ефективні способи вирішення цієї проблеми, що принесуть користь для економіки, правової системи та суспільства загалом.

Методологія. Робота базується на фундаментальних концепціях, представлених у працях вчених, що вивчають інститут банкрутства. Як інструментарій дослідження використано методи синтезу, категоріального, емпіричного, порівняльного аналізу, наукової абстракції, індукції, дедукції.

Виклад основного матеріалу. Сучасний ринок характеризується нестабільністю. Пандемія COVID-19, війна в Україні, глобальна економічна криза – це лише деякі з викликів, з якими стикнулися підприємства останнім часом. Ці фактори негативно впливають на платоспроможність населення, ускладнюють логістичні операції, призводять до змін цін на сировину та комплектуючі, призводять до розірвання контрактів з партнерами, спричиняють інші негативні наслідки. Усе це може сильно позначитися на діяльності навіть найсильніших учасників ринку, підштовхуючи їх до банкрутства. Однак неплатоспроможному підприємству не варто здаватися. Одним зі способів виходу з кризи може стати санація.

Термін «санація» походить від латинських «sanare» (оздоровлювати, лікувати, відновлювати, робити здоровим), «sanatio» (оздоровлення, лікування, відновлення, одужання). Цей термін застосовується в різних галузях, зокрема в економіці. У галузі економіки під санацією розуміється «система заходів, які здійснюються для фінансового оздоровлення та запобігання визнання суб'єкта господарювання банкрутом і спрямована на відновлення платоспроможності такого суб'єкта господарювання, а також на задоволення в повному обсязі, або частково вимог кредиторів» [18].

З одного боку, санація є елементом правового регулювання механізму банкрутства, а з іншого – економічним інструментом відновлення фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності, який охоплює комплекс фінансово-економічних, виробничо-технічних, організаційно-правових, соціальних заходів, необхідних для подолання фінансової кризи в суб'єкта господарювання [5]. Вітчизняне законодавство дає визначення поняття «санація» як системи заходів, спрямованих на оздоровлення фінансово-господарського становища, відновлення платоспроможності боржника, запобігання його банкрутству, частковий чи повний розрахунок із кредиторами.

Відповідно до частини 5 статті 4 КУЗПБ «санація боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство – це система заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати засновник (учасник, акціонер) боржника, власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, інші особи з метою запобігання банкрутству боржника за допомогою вжиття організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів відповідно до законодавства до відкриття провадження у справі про банкрутство» [8]. Класична модель санації представлена на рис. 1.

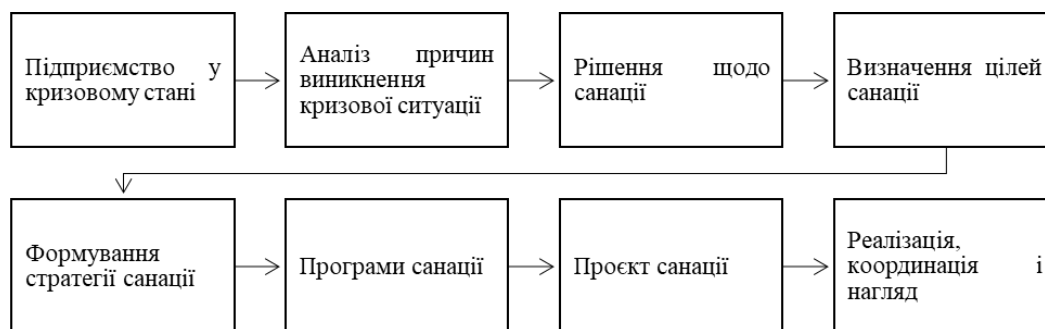

Рисунок 1 – Класична модель санації

Джерело: складено автором на основі [4].

У цій моделі окремий аналітичний блок складає формування стратегії санації. Під час її формування визначаються цілі санації, які мають враховувати обмеженість ресурсів, обмеженість можливостей збуту продукції та вимоги чинного законодавства. Головною метою санації є відновлення прибуткової фінансово-господарської діяльності підприємства. Для цього розробляється стратегія санації, яка конкретизує програмні заходи, які необхідно вжити для досягнення поставлених цілей. Важливим компонентом процедури санації є координація та контроль за реалізації запланованих заходів.

Законодавство України передбачає два види санації, які регулюються КУЗПБ.

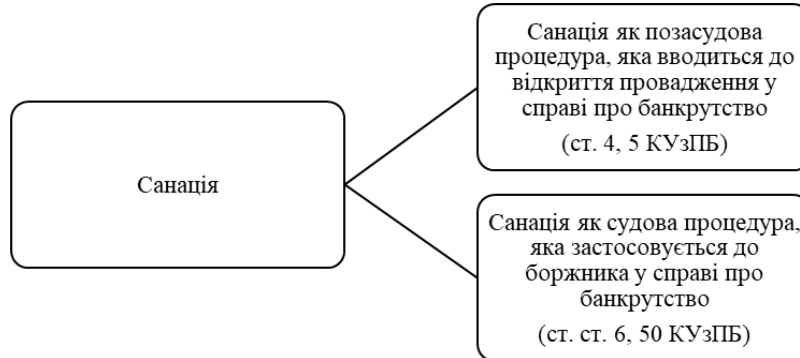

Рисунок 2 – Види санації відповідно до КУЗПБ

Джерело: складено автором на основі [8].

Санація до відкриття провадження у справі про банкрутство згідно з КУЗПБ є одним зі способів відновлення платоспроможності боржника – юридичної особи [8]. Вона має багато спільного з превентивною реструктуризацією, що передбачена Директивою ЄС. Так, можна зробити висновок, що Україною частково імплементовано Директиву ЄС 2019/1023 Європейського Парламенту та Ради від 20 червня 2019 року про превентивну реструктуризацію, погашення заборгованості та дискваліфікацію, а також про заходи щодо підвищення ефективності процедур, пов'язаних з реструктуризацією, неплатоспроможністю та погашенням заборгованості, та про внесення змін до Директиви (ЄС) 2017/1132 (Директива про реструктуризацію та неплатоспроможність) [21]. Крім того, варто зазначити, що процедура досудової санації наявна у всіх вітчизняних законодавчих актах України з моменту проголошення її незалежності. Це свідчить про те, що Україна визнає важливість санації як інструменту для оздоровлення проблемних підприємств. Досудова санація спрямована на запобігання порушення провадження у справі про банкрутство.

На відміну від судової процедури санації досудова санація здійснюється відповідно до плану санації боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство та дає змогу боржнику за допомогою переговорів із кредиторами уникнути затратного судового провадження у справі про банкрутство. Це дає боржнику можливість продовжити свою виробничу діяльність, у якій кредитори нерідко зацікавлені.

Досудова санація являє собою простіший та лояльніший спосіб виведення боржника зі стану неплатоспроможності, який, крім іншого, ще є набагато дешевшим. Наприклад, кредитори не сплачують судового збору; боржником сплачується судовий збір у розмірі двох прожиткових мінімумів для працездатних осіб, на відміну від десяти – за відкриття провадження у справі про банкрутство. Варто виділити основні перевагами досудової санації боржника перед судовими процедурами у справі про банкрутство, а саме:

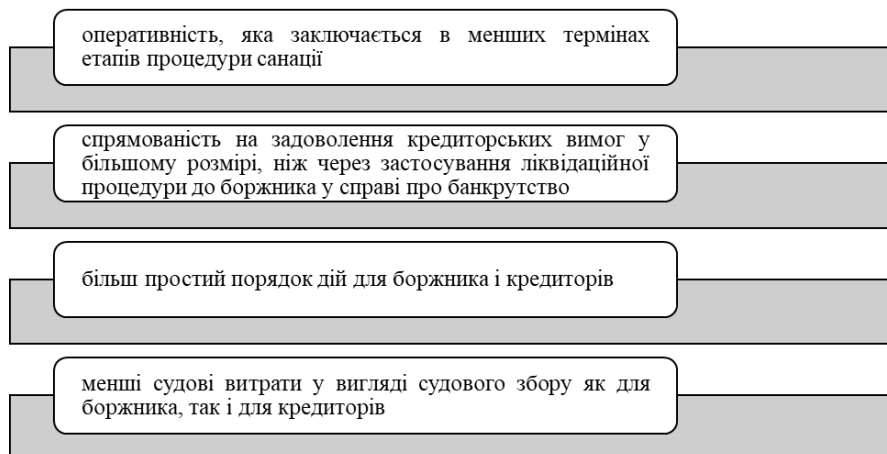

Рисунок 3 – Основні переваги досудової санації боржника перед судовими процедурами у справі про банкрутство

Джерело: складено автором на основі [2].

Проте, незважаючи на всі перераховані переваги досудової санації за останні два роки зареєстровано лише 15 звернень щодо її проведення. Судова санація також не користується значним попитом: за той самий період вона була введена на 50 підприємствах. Про це свідчать дані офіційного оприлюднення відомостей про справи про банкрутство офіційного вебпорталу судової влади України [10]. Процедура досудової санації не є популярною серед підприємств усіх форм власності, зокрема в тих, які мають державну частку. Н. Никитченко та С. Донцов у своїй роботі [9] наголошували на важливості удосконалення механізму практики застосування законодавчих норм процедури банкрутства та неплатоспроможності державних підприємств у частині активізації співпраці державних органів та учасників процедури банкрутства і санації. Вони наголошують на важливості доступу державних підприємств до механізму досудової санації.

Отже, потребує дослідження відсутність практики застосування досудової та судової санації в системі відносин неплатоспроможності (банкрутства).

Однією із ключових відмінностей превентивної реструктуризації від судової санації є те, що перша є більш проактивною та гнучкою процедурою, спрямованою на запобігання банкрутству, а друга – це більш жорстка процедура, яка використовується для відновлення платоспроможності боржника, який вже перебуває в процесі банкрутства. Перевагами превентивної реструктуризації для боржника є те, що боржник зберігає контроль над своїми активами та діяльністю (*debtor in possession*) і впливає на вибір заходів реструктуризації. Перевагами превентивної реструктуризації для кредиторів є вища ймовірність повного задоволення їхніх вимог та врахування інтересів усіх кредиторів, зокрема дрібних.

У деяких країнах вважають за краще заохочувати саме досудові процедури реструктуризування боргів як форми реорганізації неплатоспроможного підприємства.

Дерлюк В. Д. Санація як альтернатива банкрутству

Достатньо м'які добровільні форми досудової санації чи ліквідації неплатоспроможних підприємств застосовуються в Австралії, Австрії, Великобританії, Ірландії, Сінгапурі та Японії. Більш жорсткі, примусові досудові процедури неплатоспроможності застосовуються в Канаді, Італії, Франції, Новій Зеландії та США. Можна сказати, що добровільне досудове врегулювання проблем між боржником і кредитором використовується повсюдно, хоча воно тільки заохочується, але в жодному разі не нав'язується [22].

Зарубіжна практика відрізняється від української, по-перше, наявністю законодавчо закріплених механізмів, які уніфікують процес, що створює обізнаність учасників ринку про можливості запобігання неплатоспроможності; по-друге, системністю надання консультативної допомоги учасникам санації з будь-якої галузі: на відміну від розрізнених структур в Україні, там створюються вузькопрофільні центри антикризового управління, професійні асоціації, спеціалізація яких містить медіацію, аналіз фінансового стану проблемного бізнесу, розробку плану фінансового оздоровлення, управління процесом, що підтверджується успішними кейсами.

Директива вводить концепцію «механізмів раннього попередження», щоб попередити боржників про термінову необхідність діяти, стимулювати боржників, які починають відчувати фінансові труднощі, вживати ранніх заходів запобігання неплатоспроможності, яка загрожує. Приклади інструментів раннього попередження, наведені в Директиві, охоплюють механізми оповіщення про несплату боржником окремих видів платежів, консультативні послуги, що надаються державними або приватними організаціями, а також передбачені національним законодавством стимули для третіх осіб, які володіють відповідною інформацією про боржника, таких як бухгалтери, податкові органи та органи соціального забезпечення, повідомляти боржника про негативний розвиток подій. Директива наділяє директорів повноваженнями враховувати ці інструменти під час виконання своїх обов'язків.

На відміну від справ про неспроможність за превентивної реструктуризації суд є «простим» наглядовим органом, якому в певних ситуаціях допомагає керуючий реструктуризацією.

Механізм превентивної реструктуризації дає змогу боржнику забезпечити виконання плану реструктуризації для «зацікавлених сторін» рішенням більшості та ухвалою суду з реструктуризації. Робота з можливою неплатоспроможністю також може мати перевагу для незгодних «зацікавлених сторін» у вигляді вищих виплат, ніж виплати внаслідок банкрутства або в разі безперервності бізнесу боржника.

На відміну від справ про неспроможність боржник може обирати сторони, які торкнулися реструктуризації, зокрема кредиторів. Реструктуризація не зачіпає правового становища «незачеплених сторін», зокрема їхніх договірних відносин та претензій до боржника. Законопроект прямо вилучає певні вимоги з реструктуризації, наприклад, вимоги щодо працевлаштування, вимоги щодо пенсійного страхування працівників, вимоги про заподіяння тілесних ушкоджень, вимоги, що виникли внаслідок порушення закону тощо. Крім того, вимоги, які підлягають судовому чи арбітражному спору вимоги щодо оплати послуг (наприклад, банківські збори) також вилучено [2].

В Україні система попередження банкрутства та реабілітації проблемного бізнесу за останні 20 років так і не сформувалася та характеризується низькою результативністю: до реабілітаційних процедур банкрутства звертаються всього в 1–2 % випадків; у реформаторських законопроектах, що широко обговорюються, з попередження неплатоспроможності та досудової санації не приділяється достатньо уваги; забезпечення адекватного повернення боргів кредиторам ускладнено через неефективність торгів із продажу майна боржників, тривалості, збереження практики кримінальних банкрутств.

Тому актуальним є узагальнення передової практики попередження банкрутства для пропозиції конкретних напрямів щодо активізації застосування інструментів превентивної реструктуризації для проблемних компаній в Україні.

Орієнтація на превентивне оздоровлення компанії-боржника, що має фінансові труднощі й одночасно має антикризовий потенціал, сьогодні є основним трендом розвитку інституту банкрутства у всіх країнах світу. Такий підхід дає змогу відновити, а не ліквідувати життєздатний бізнес, зберегти робочі місця, повернути борги, що позитивно впливає на економіку. Важливо, що превентивний механізм попередження банкрутства сприяє зниженню трансакційних витрат: пряме зниження судових витрат можливе за рахунок встановлення обов'язку боржника та кредиторів домовлятися в досудовому порядку в межах попередження банкрутства; непряме зниження – за рахунок можливості для неплатоспроможних фірм залучати нове фінансування чи можливості для колишнього менеджменту зберегти контроль над фірмою, оскільки існуючий управлінський досвід може підвищити її вартість.

Попередження банкрутства за допомогою превентивної реструктуризації має значні переваги перед судовими процедурами та домінує у статистиці банкрутств компаній у інших країнах. Так, у 2017–2018 роках у Франції судові процедури реорганізації становили близько 29 % усіх справ, превентивний «захист боржника» – близько 2 % випадків, у 2021–2022 роках – 23 і 2,78 %, відповідно. У Німеччині в ті самі роки реструктуризація в судових процедурах банкрутства була наявна у 5 % випадків, процедура превентивної реструктуризації – у 3 % випадків, 64 % справ про банкрутство 50 найбільших компаній проводилося у превентивному вигляді «самоврядування» [22].

У США 2020 року чотири з двадцяти найбільших банкрутств компаній були «підготовленими» (англ. prepackaged), 2021 року частка узгоджених наперед планів реструктуризації найбільших компаній досягла 50 %. В останні роки увага до запобігання банкрутству набула наднаціонального характеру: прийнята у середині 2019 року Єврокомісією «Директива з превентивної реструктуризації та другого шансу» № 2019/1023 передбачає, що члени Євросоюзу мають провести реформи щодо впровадження процедури превентивної реструктуризації до національного законодавства про банкрутство протягом наступних 2–3 років [22]. 2021 року положення Директиви були успішно інтегровані в законодавство Німеччини, Нідерландів, Франції.

Основною перевагою превентивної реструктуризації є більш висока швидкість і гнучкість прийнятих рішень: так, за оцінками Європейського інституту права, ретельно підготовка самої процедури продажу бізнесу боржника може зайняти 24–48 годин з моменту відкриття офіційної процедури банкрутства.

До інших переваг належать нижчі витрати порівняно з банкрутством (на судові витрати та зовнішнє адміністрування); зниження ризику знецінення активів боржника; можливість отримання боржником короткострокового «перепочинку» у вигляді тимчасового мораторію примусового стягнення з боку кредиторів для полегшення переговорів; конфіденційність, не публічність процесу; низькі репутаційні втрати для проблемної компанії, яка має намір продовжити діяльність і не зобов'язана переривати її на час переговорів; зниження навантаження на судову систему (оскільки більшість процедурних кроків може бути зроблено у позасудовому порядку); ефект на макрорівні у вигляді формування більш захищеного економічного середовища для розширення кредитування (як до настання неспроможності, так і після).

Враховуючи негативні наслідки несумлінності для великої кількості суб'єктів та економіки загалом, норми попередження банкрутства мають бути спрямовані не тільки на виявлення та доведення недобросовісного боржника, а й на стимулювання боржника бути сумлінним.

У країнах, де імплементовано Директиву ЄС, превентивна реструктуризація забезпечує «кращий інтерес кожного кредитора», навіть якщо один кредитор доведе, що процедура викличе в нього фінансові труднощі, то ні суд, ні більшість кредиторів, незважаючи на високий рівень перспективності процедури, не зможе її ініціювати. Крім того, ця норма свідчить про найголовнішу європейську цінність – захист прав і свобод людини й громадянина. Поза сумнівом, така гарантія зменшує кількість превентивних реструктуризацій та звужує кількість заходів і кількість успішного результату, зате підвищує рівень європейського законодавства, яке перешкоджає створенню загальної несумлінності осіб, які беруть участь у цьому процесі.

Добросовісність боржника передбачена європейським законодавцем, враховуючи те, що юридичні наслідки превентивної реструктуризації поширюються і на кредиторів, які не погодилися на цю процедуру, зокрема й через те, що припустили наявність недобросовісної змови більшості кредиторів з тим самим боржником. В інституті превентивної реструктуризації не передбачено критерій сумлінності боржника з тієї причини, що потрібна фактична згода всіх кредиторів, наявність якої робить питання сумлінності боржника не таким вагомим.

Так, враховуючи досвід інших країн, у вітчизняному законодавстві в процесі імплементції Директиви з санації рекомендується внести градацію рівня «сумлінності» на підставі того, наскільки рано боржник заявляє про ініціювання процедури. Процедура досудової санації для чесного бізнесу має стати шансом на відновлення нормальної діяльності, навіть враховуючи воєнний стан. Арбітражні керуючі, юристи повинні пропонувати таку процедуру з метою її популяризації в Україні.

Висновки. Дослідження наявної наукової літератури щодо санації як процедури відновлення платоспроможності підприємства показало наявність значної кількості проблем нормативно-правового характеру. Чинна законодавча база забезпечення інституту санації не відповідає сучасним викликам, не адаптована до європейського законодавства, що стримує процес європейської інтеграції. Насамперед детального

дослідження потребує процес досудової санації. Перевагами досудової санації є більша швидкість та гнучкість прийнятих рішень, нижчі витрати порівняно з банкрутством (на судові витрати та зовнішнє адміністрування); зниження ризику знецінення активів боржника; можливість отримання боржником короткострокового «перепочинку» у вигляді тимчасового мораторію примусового стягнення з боку кредиторів для полегшення переговорів; конфіденційність, не публічність процесу; низькі репутаційні втрати для проблемної компанії, яка має намір продовжити діяльність і не зобов'язана переривати її на час переговорів; зниження навантаження на судову систему (оскільки більшість процедурних кроків може бути зроблено в позасудовому порядку); ефект на макрорівні у вигляді формування більш захищеного економічного середовища для розширення кредитування (як до настання неспроможності, так і після).

Встановлено, що норми КУЗПБ в частині проведення процедури досудової санації не містять чіткої процедури її застосування. Також встановлено наявність протиріч з іншими положеннями Кодексу. Дослідження показало відсутність гарантій для боржника та кредиторів під час здійснення процедури санації до відкриття провадження у справі про банкрутство. Вищезазначене є основною причиною того, що процедура досудової санації залишається надієвим способом врегулювання заборгованості. Отже, потрібно визначити способи удосконалення нормативно-правового регулювання санації як процедури відновлення платоспроможності, зокрема прийняття законопроекту щодо превентивної реструктуризації, яка на сьогодні застосовується в багатьох країнах світу доволі успішно.

Перевага превентивної реструктуризації в тому, що не може бути зловживань з боку кредиторів, оскільки без згоди боржника не може бути порушена сама процедура і навіть не можуть прийматися заходи. Недолік полягає в тому, що сам боржник може зловживати своїм винятковим правом. Заходи, передбачені Директивою, є тягарем тільки для кредиторів і не покладають на боржника жодних додаткових обов'язків. У зв'язку з цим превентивна реструктуризація може зашкодити лише кредиторам, а не боржнику. Тому превентивна реструктуризація – це інститут захисту боржників, інститут запобігання їхньому банкрутству.

Підтримка запобігання банкрутству проблемного бізнесу як найважливіший вектор розвитку інституту банкрутства в Україні передбачає формування інституційного середовища, що стимулює відповідні процеси та усуває бар'єри на шляху укладання неформальних угод між кредиторами та боржником. Подібне середовище поєднує в собі не тільки правові можливості для використання гнучких інструментів превентивної реструктуризації (у сфері банкрутства та інших галузей права цивільного, податкового, банківського), а також інститут професійних консультантів щодо превентивної реструктуризації, готовність судової системи сприяти затвердженню досудових угод, забезпечення інформаційної прозорості, зокрема наявності доступу до інформації про проблемний бізнес для потенційних інвесторів та покупців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вольвач Б. В. Правова політика у сфері регулювання відносин неплатоспроможності та банкрутства. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису : дис. ... д-ра філос. наук за спеціальністю 081 «Право» / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2023. URL : https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/download/diss/volvach/d_volvach.pdf.p7s
2. Гринчишин Я. Превентивна реструктуризація як новий тренд законодавства про неплатоспроможність. *Облік і фінанси*. 2021. № 2 (92). URL : <https://afj.org.ua/pdf/830-preventivna-restrukturizaciya-yak-noviy-trend-zakonodavstva-pro-neplatospromozhnist.pdf>
3. Деякі аспекти удосконалення законодавства про банкрутство. URL : https://minjust.gov.ua/m/str_33286
4. Зеліско І. Управління фінансовою санацією підприємства : навчальний посібник. 2016. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/78041013.pdf>
5. Кальченко О. Санація як спосіб запобігання банкрутству підприємств. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2020. № 1 (21). С. 220–228. URL : <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/211434>
6. Кішак Д. С. Банкрутство в Україні: сутнісні виміри. *Актуальні проблеми протидії корупції в Україні в умовах воєнного стану* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Рівне, 14 берез. 2022 р. / Міжнар. економ.-гуманіт. ун-т ім. акад. Степана Дем'янчука. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 28–30.
7. Кішак Д. С. Теоретичні аспекти відкриття провадження у справі про банкрутство юридичної особи. URL : http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2023/2_2023/part_1/19.pdf
8. Кодекс України з процедури банкрутства URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>
9. Никитченко Н., Донков С. Особливості банкрутства об'єктів державної власності. *Право України*. 2020. № 4. С. 216–224. URL : https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2020_4/
10. Оприлюднення відомостей про справи про банкрутство / Судова влада України : офіційний вебпортал. URL : https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/og_pov/
11. Поляков Р. Б. Інститут банкрутства (неспроможності) в Україні та Німеччині: порівняльно-правове дослідження. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису : дис. ... д-ра філос. наук за спеціальністю 081 «Право» / Запорізький національний університет. 2022. URL : https://chtyvo.org.ua/authors/Poliakov_Rodion/Instytut_bankrutstva_nespromozhnosti_v_Ukraini_ta_Nimechchyni_porivnialno-pravove_doslidzhennia/
12. Про банкрутство : Закон України від 14 травня 1992 р. № 2343-XII / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/ed19920514#Text>
13. Про відновлення платоспроможності боржника та визнання його банкрутом : Закон України від 30 червня 1999 р. № 784-XIV / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/ed19990630#Text>

14. Про внесення змін до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» : Закон України від 22 грудня 2011 р. № 4212-VI / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4212-17/ed20130118#n2>

15. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України № 2343-XII ; редакція від 4 квітня 2018 р., підстава № 2320-VIII. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>

16. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань провадження та застосування процедур банкрутства у період дії воєнного стану : Закон України від 13.07.2023 № 3249-IX / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3249-IX#Text>

17. Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 та запровадження процедур превентивної реструктуризації : проект Закону України від 12 жовтня 2023 р. № 10143 / Верховна Рада України. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42981>

18. Жуков С. Судова практика у справах про банкрутство. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Jukov_prezent.pdf

19. Швидка Т. І., Остапенко Ю. І. Особливості реформування законодавства про банкрутство в період воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 1. С. 229–234. URL : <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/278806/273455>

20. Effectiveness of Preventive Insolvency Frameworks in the EU 1. Turnaround Management and Bankruptcy / Carcea M. C., Ciriaci D., Caballero C. C., Lorenzani D., Pontuch P. ; ed. by J. Adriaanse, J-P. van der Rest. New York : Routledge, 2017. P. 259–289.

21. Directive on preventive restructuring and second chances. 2019. No. 2019/1023. URL : <https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vkzpoa70klz4>

22. Madaus S. A. Role Model for Implementing the Restructuring Directive? The New German Law for Preventive Restructuring Procedures in German. *Revista General de Insolvencias & Reestructuraciones. Journal of Insolvency & Restructuring (I&R)*. 2022. № 1. P. 211–220.

REFERENCES

1. Vol'vach B. V. Pravova polityka u sferi rehulyuvannya vidnosyn neplatospromozhnosti ta bankrutstva [Legal policy in the sphere of regulation of insolvency and bankruptcy relations]. *Kvalifikatsiyana naukova pratsya na pravakh rukopysu : dys. ... d-ra filos. nauk za spetsial'nistyuu 081 «Pravo» / Natsional'nyy yurydychnyy universytet imeni Yaroslava Mudroho, Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy*. Kharkiv, 2023. URL : https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/download/diss/volvach/d_volvach.pdf.p7s

2. Hrynchyshyn Y. A. Preventyvna restrukuryzatsiya yak novyy trend zakonodavstva pro neplatospromozhnist [Preventive restructuring as a new trend in insolvency legislation]'. *Oblik i finansy*. 2021. № 2 (92). URL : <https://afj.org.ua/pdf/830-preventivna-restrukturizaciya-yak-noviy-trend-zakonodavstva-pro-neplatospromozhnist.pdf>

3. Deyaki aspekty udoskonalennya zakonodavstva pro bankrutstvo [Some aspects of improving bankruptcy legislation]. URL : https://minjust.gov.ua/m/str_33286
4. Zelisko I. Upravlinnya finansovoyu sanatsiyeyu pidpryyemstva: navchal'nyy posibnyk [Management of the financial rehabilitation of the enterprise: a study guide]. 2016. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/78041013.pdf>
5. Kal'chenko O. Sanatsiya yak sposib zapobihannya bankrut-stvu pidpryyemstv [Rehabilitation as a way to prevent bankruptcy of enterprises]. Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnya. 2020. № 1 (21). S. 220–228. URL : <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/211434>
6. Kishchak D. S. Bankrut-stvo v Ukraini: sutnisni vymiry. Aktual'ni problemy protydyi koruptsiyi v Ukraini v umovakh voyennoho stanu [Bankruptcy in Ukraine: essential dimensions. Actual problems of combating corruption in Ukraine under martial law] : materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf., m. Rivne, 14 berez. 2022 r. / Mizhnar. ekonom.-humanit. un-t im. akad. Stepana Dem`yanchuka. L'viv – Torun' : Liha-Pres, 2023. S. 28–30.
7. Kishchak D. S. Teoretychni aspekty vidkryttya provadzhennya u spravi pro bankrut-stvo yurydychnoyi osoby [Theoretical aspects of opening proceedings in the case of bankruptcy of a legal entity]. URL : http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2023/2_2023/part_1/19.pdf
8. Kodeks Ukrainy z protsedury bankrut-stva. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>
9. Nykytchenko N., Donkov S. Osoblyvosti bankrut-stva ob'yektiv derzhavnoyi vlasnosti [Peculiarities of bankruptcy of state-owned objects]. *Pravo Ukrainy*. 2020. № 4. S. 216–224. URL : https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2020_
10. Oprylyudnennya vidomostey pro spravy pro bankrut-stvo / Sudova vlada Ukrainy : ofitsiyyny vebportal. URL : https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/og_pov/
11. Polyakov R. B. Instytut bankrut-stva (nespromozhnosti) v Ukraini ta Nimechchini: porivnyal'no-pravove doslidzhennya [Institute of bankruptcy (insolvency) in Ukraine and Germany: a comparative legal study] / Kvalifikatsiyina naukova pratsya na pravakh rukopysu. Dysertatsiya na zdobuttya naukovooho stupenya doktora filosofiyi za spetsial'nistyu 081 «Pravo». Zaporiz'kyy natsional'nyy universytet, Zaporizhzhya. 2022. URL : https://chtyvo.org.ua/authors/Poliakov_Rodion/Instytut_bankrutstva_nespro
12. Pro bankrut-stvo : Zakon Ukrainy vid 14 travnya 1992 r. № 2343-KHII / Verkhovna Rada Ukrainy. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/ed19920514#Text>
13. Pro vidnovlennya platospromozhnosti borzhnyka ta vyznannya yoho bankrutom [On restoring the debtor's solvency and declaring him bankrupt] : Zakon Ukrainy vid 30 chervnya 1999 r. № 784-XIV / Verkhovna Rada Ukrainy. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/go/2343-12>
14. Pro vnesennya zmin do Zakonu Ukrainy «Pro vidnovlennya platospromozhnosti borzhnyka abo vyznannya yoho bankrutom» [On restoring the debtor's solvency or declaring him bankrupt] : Zakon Ukrainy vid 22 hrudnya 2011 r. № 4212-VI / Verkhovna Rada Ukrainy. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/>

15. Pro vidnovlennya platospromozhnosti borzhnyka abo vyznannya yoho bankrutom [On restoring the debtor's solvency or declaring him bankrupt] : Zakon Ukrainy 2343-XII chynnyy, potochna redaktsiya ; redaktsiya vid 4 kvitnya 2018 r., pidstava № 2320-VIII. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>

16. On amendments to some legislative acts of Ukraine regarding certain issues of proceedings and application of bankruptcy procedures during the period of martial law : Law of Ukraine dated 07.13.2023 No. 3249-IX / Verkhovna Rada of Ukraine. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3249-IX#Text>

17. On amendments to the Code of Ukraine on bankruptcy procedures and other legislative acts of Ukraine regarding the implementation of Directive 2019/1023 of the European Parliament and the Council of the European Union and the introduction of preventive restructuring procedures: Draft Law of Ukraine dated October 12, 2023 No. 10143 / Verkhovna Rada of Ukraine. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42981>

18. Zhukov S. Sudova praktyka u spravakh pro bankrutstvo [Judicial practice in bankruptcy cases]. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Jukov_prezent.pdf

19. Shvydka T. I., Ostapenko YU. I. Osoblyvosti reformuvannya zakonodavstva pro bankrutstvo v period voyennoho stanu [Peculiarities of reforming bankruptcy legislation during martial law]. *Analitychno-porivnyal'ne pravoznavstvo*. 2023. № 1. P. 229–234. URL : <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/278806/273455>

20. Effectiveness of Preventive Insolvency Frameworks in the EU 1. Turnaround Management and Bankruptcy / Carcea M. C., Ciriaci D., Caballero S. S., Lorenzani D., Pontuch P. ; ed. by J. Adriaanse, J-P. van der Rest. New York : Routledge, 2017. P. 259–289.

21. Directive on preventive restructuring and second chances. 2019. № 2019/1023. URL : <https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vkzpoa70klz4>

22. Madaus S. A. Role Model for Implementing the Restructuring Directive? The New German Law for Preventive Restructuring Procedures in German. *Revista General de Insolvencias & Reestructuraciones. Journal of Insolvency & Restructuring (I&R)*. 2022. № 1. P. 211–220.

В. Д. Дерлюк. SANITATION AS AN ALTERNATIVE TO BANKRUPTCY

In the conditions of the insolvency of a large part of Ukrainian enterprises, it becomes urgent to create an effective bankruptcy institution, which is designed to ensure a balance of interests of the state and business, to regulate economic relations between economic entities in situations when one of them becomes insolvent, as well as to minimize the socio-economic costs of cyclical functioning of the market economy.

The article identifies the advantages of pre-trial rehabilitation for the timely rehabilitation of the enterprise, emphasizing the fact that Ukrainian bankruptcy legislation currently needs a significant update, especially in the part of restorative procedures, in order to bring it into line with European practices. In this direction, an important step will be the implementation of the Directive of the European Parliament and the Council (EU) 2019/1023 on preventive restructuring, as well as on measures to improve the efficiency of restructuring, insolvency and debt repayment procedures. The purpose of this procedure is early prevention

of bankruptcy and preservation of viable enterprises at an early stage of difficulties. Its relevance is growing not only for private business. It is also an effective tool for preventing bankruptcy problems of state-owned enterprises.

In the course of the research, it was established that an essential common characteristic of preventive restructuring and bankruptcy proceedings is the collective nature of spreading legal consequences to all creditors, including those who disagree with them, in order to achieve the goal. During the preventive restructuring procedure, in particular, there is a ban on any of the creditors, including those from the dissenting minority, to initiate demanding procedures, even if there are legal grounds. This is due to the fact that the legal consequences apply to all creditors, eliminating the conflict of interests due to their assessment of the debtor's situation.

Keywords: *bankruptcy, debt, rehabilitation, preventive restructuring, pre-trial rehabilitation, arbitration administrator.*

Стаття надійшла до редколегії 18 березня 2024 року